

بررسی ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و اعلان سود: آزمون تجربی نظریه نمایندگی

خلیل دهقان ۱، عباس قدرتی زوارم ۲، داریوش نصیری ۳، مهدی دهقان ۴

۱ کارشناسی ارشد حسابداری، حسابرس دیوان محاسبات

۲ استادیار گروه حسابداری، آموزشکده فنی پسران، مدرس دانشگاه فنی و حرفه‌ای، شیروان، ایران

۳ دانشجوی دکتری مدیریت، بانک کشاورزی

۴ دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران

نویسنده مسئول: خلیل دهقان

ایمیل نویسنده مسئول: Khdehqan@gmail.com

چکیده

پشتوانه تشکیل کمیته حسابرسی را می‌توان در نظریه نمایندگی مشاهده کرد و بر اساس نظریه نمایندگی، سهامداران و بستکاران درصد کسب حداکثر سودمندی از مدیران هستند که به‌عنوان نماینده آن‌ها انجام‌وظیفه می‌کنند. با توجه به اینکه سازوکارهای حاکمیت شرکتی نظیر کمیته حسابرسی مستقل تأثیر قابل توجهی بر اعتبار سود و به‌ویژه وجود کمیته‌های حسابرسی، در کشورهایی که استانداردهای حسابداری یا حمایت قانونی از سرمایه‌گذاران بسیار ضعیف دارند؛ نقش بسزایی دارد. لذا بر پایه این استدلال، هدف از پژوهش حاضر، بررسی ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و اعلان سود است. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش نیز نمونه‌ای متشکل از ۱۵۱ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ انتخاب شد و برای آزمون آن‌ها از الگوهای رگرسیون چندگانه مبتنی بر تکنیک داده‌های تلفیقی استفاده شد. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و اعلان سود رابطه مثبت معناداری وجود دارد. همچنین بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان استدلال کرد که مدیران شرکت‌ها بر اساس نظریه نمایندگی سعی بر آن دارند تا با وجود سازوکارهای حاکمیت شرکتی از جمله کمیته حسابرسی، اعتماد سرمایه‌گذاران را جلب نمایند و در نتیجه باعث افزایش اعتبار سود شرکت گردند.

واژه‌های کلیدی: کمیته حسابرسی، اعلان سود، تخصص اعضای کمیته حسابرسی

۱- مقدمه

مطالعات صورت گرفته در خصوص واکنش سرمایه‌گذاران به اعلامیه‌های سود نشان داده است که وضعیت سازمانی به‌طور قابل توجهی بر محتوای اطلاعات این اعلامیه تأثیرگذار است (دی فوند و همکاران^۱، ۲۰۰۷؛ پارتی و همکاران^۲، ۲۰۱۸). با این وجود، یکی از ضعف‌های موجود در ادبیات مالی در نظر نگرفتن نقش سازوکارهای حاکمیت شرکتی و نقش آن در افزایش اعتبار سود است. پارتی و همکاران (۲۰۱۸) بر این باورند که سازوکارهای حاکمیت شرکتی نظیر کمیته حسابرسی مستقل تأثیر قابل توجهی بر اعتبار سود دارد. به‌ویژه وجود کمیته‌های حسابرسی، در کشورهایی که استانداردهای حسابداری یا حمایت قانونی از سرمایه‌گذاران بسیار ضعیف است؛ نقش بسزایی دارد. از طرف دیگر تحلیل گران اوراق بهادار، مدیران شرکت‌ها، سرمایه‌گذاران و افرادی که در بازار سرمایه مشارکت دارند بیشترین توجه خود را به رقم سود به‌عنوان آخرین قلم اطلاعاتی صورت سود و زیان معطوف می‌کنند (حبیبی و جهانشاد، ۱۳۹۶). هدف اولیه از گزارش سود، تأمین و ارائه اطلاعات مفید برای کسانی است که بیشترین علاقه را به گزارش مالی دارند. اما سود حسابداری همیشه نمی‌تواند معیار خوبی برای تصمیمات سرمایه‌گذاران باشد و برخی مواقع توسط مدیران دست‌کاری می‌شود (نمازی و رضایی، ۱۳۹۱). با توجه به تضاد منافع بین سرمایه‌گذاران و مدیران و انگیزه مدیران برای پیچیده کردن گزارش‌های مالی در به حداکثر رساندن منافع خود، این عمل می‌تواند موجبات انتشار اطلاعات گمراه‌کننده و نادرستی فراهم آورد که نتیجه آن واکنش غیر عقلایی سرمایه‌نست به سود اعلان شده از سوی مدیران خواهد بود و نهایتاً می‌تواند زمینه شک و بی‌اعتمادی سرمایه‌گذاران را به همراه داشته باشد (جهانشاد و ملکیان، ۱۳۹۴).

سود گزارش شده، از جمله اطلاعات مالی مهمی است که در هنگام تصمیم‌گیری از سوی افراد در نظر گرفته می‌شود. تحلیل گران مالی عموماً سود گزارش شده را به‌عنوان عامل برجسته‌ای در بررسی‌ها و قضاوت‌های خود مدنظر قرار می‌دهند. همچنین، سرمایه‌گذاران برای تصمیمات سرمایه‌گذاری خود بر اطلاعات مالی مندرج در صورت‌های مالی واحدهای اقتصادی، به‌ویژه سود گزارش شده اتکا می‌کنند (مشکی میاوقی و دلیریان، ۱۳۹۴؛ زارعی و قاسمی، ۱۳۹۵). یکی از تغییراتی که در سال‌های اخیر در کشورهای پیشرفته رخ داده است، استفاده از کمیته حسابرسی در شرکت‌هاست. این کمیته‌ها به‌عنوان عامل نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی عمل می‌کنند (زنگین و اوزکان^۳، ۲۰۱۰).

در کشورهای پیشرو، کمیته حسابرسی در شرکت‌ها تبدیل به ابزار مهمی شده است تا قابلیت اعتماد روند گزارشگری مالی را نظارت کند. کمیته حسابرسی به‌عنوان عاملی تعیین‌کننده در روند گزارشگری مالی عمل می‌کند. کمیته‌های حسابرسی اثربخش، موجب افزایش اعتبار صورت‌های مالی حسابرسی شده سالانه می‌شوند و اعضای آن با هیئت‌مدیره که مسئول حفظ منافع سهامداران است، همکاری کرده و در امر نظارت بر کیفیت و مطلوبیت صورت‌های مالی، حسابداری، حسابرسی و فرآیند گزارشگری مالی، به مدیریت در ایفای مسئولیت‌های خود یاری می‌رسانند (حساس یگانه و حسینی بهشتیان، ۱۳۸۱؛ فانگ و همکاران^۴، ۲۰۱۶؛ دی فوند و ژانگ^۵، ۲۰۱۴). مارک دیفوند و همکاران (۲۰۱۱) در پژوهشی نشان دادند که اعلام سود سالانه در کشورهای با درآمد باکیفیت بالاتر یا اجرای قوانین تجارت داخلی بهتر آموزنده‌تر هستند، در حالی که اعلان سود سالانه در کشورهایی که مکرر گزارشگری مالی موقت دارند، کمتر آموزنده است. همچنین دریافت که به‌طور متوسط، اعلان سود در کشورهای با نهادهای حفاظت از سرمایه‌گذار قوی، آموزنده‌تر هستند.

اعتماد به‌عنوان بارزترین مشخصه سرمایه اجتماعی و مهم‌ترین بعد فرهنگ، محرک رفتاری شناخته شده است که فرد بر اساس ذهنیت خود دست به انجام عملی می‌زند که ممکن است برای فرد مفید باشد و یا سبب رساندن حداقل زیان به وی شود (گامبتا^۶، ۱۹۸۸). از آنجاکه اعتماد تصور ذهنی فرد نسبت به احتمال بودن تقلب می‌باشد (گیوسو و همکاران^۷، ۲۰۰۸) اثر

1 DeFond et al

2 Poretti et al

3 Zengin & Ozkan

4 Fung et al

5 DeFond & Zhang

6 Gambetta

بالقوه‌ای در واکنش سرمایه‌گذاران نسبت به اعلان سود شرکت دارد. همچنین بر اساس تئوری اقتصاد، اعتماد می‌تواند نقش مهمی در تعاملات بین مدیران و سرمایه‌گذاران در قراردادهای ناتمام ایفا کند. میشل پوزنر و همکاران^۷ (۲۰۱۳) با در نظر گرفتن گروهی از مطالعات در ارتباط با فرهنگ و سرمایه اجتماعی و به‌ویژه اعتماد، همچنین مطالعات در ارتباط با فرهنگ و سرمایه اجتماعی و به‌ویژه اعتماد، همچنین مطالعات انجام‌شده در ارتباط با واکنش سرمایه‌گذاران به اطلاعات منتشرشده از سوی شرکت‌ها، سطح اعتماد پرداختند و نتایج آنان نشان داد که هنگامی که حفاظت از سرمایه‌گذار و الزامات افشاء در یک کشور ضعیف باشند اعتماد به‌عنوان جایگزینی برای نهادهای رسمی مطرح می‌شود. علاوه بر این، ساختار مالکیت شرکت با واکنش بازار مرتبط است (براون و همکاران^۸، ۲۰۱۴). با این حال، تعامل بین نسبت اعضای مستقل در کمیته حسابرسی و حاکمیت شرکتی با واکنش بازار نسبت به اعلان سود ارتباط منفی و معناداری دارد. لذا استقلال کمیته حسابرسی به‌عنوان یکی از معیارهای ویژگی کمیته حسابرسی می‌تواند تأثیر بیشتری بر واکنش سرمایه‌گذاران نسبت به اعلان سود در کشورهایی با حاکمیت شرکتی ضعیف داشته باشد. لذا بر پایه این استدلال در پژوهش حاضر درصد پاسخگویی به این سؤال خواهیم بود که آیا بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و اعلان سود شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار ارتباط معناداری وجود دارد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ رابطه فوق، نوع رابطه به چه شکل است؟ بر این اساس، در ادامه پژوهش حاضر پس از مرور مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه‌های پژوهش بیان گردید؛ سپس روش‌شناسی پژوهش ارائه‌شده و در پایان به تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارائه نتایج و پیشنهادها پژوهش پرداخته خواهد شد.

۲- مبانی نظری و تدوین فرضیه پژوهش

با طرح فرضیه بازار کارا اساساً این ادعا مطرح بود که اگر بازار سرمایه از کارایی نسبی برخوردار باشد، در فرآیند جذب اطلاعات به سرعت و قوت عمل نموده و قیمت‌های سهام در بازار همواره انعکاس مطلوبی از وقایع مرتبط به شرکت خواهد بود. بر اساس این فرضیه هیچ‌کس نمی‌تواند در بلندمدت به‌طور سیستماتیک بیشتر از میزان ریسکی که قبول کرده است، بازده کسب کند. یکی از مشخصه‌های بازار کارا این است که قیمت سهام در هر لحظه از زمان منعکس‌کننده ارزش ذاتی سهام با توجه به اطلاعات موجود و مربوط در بازار می‌باشد و بازده غیرعادی در این بازار وجود ندارد. بنابراین در صورتی که بتوان این بازده غیرعادی را در بازار کاهش داد، میزان کارایی بازار بیشتر می‌شود. کاهش این بازده اضافی نیز صرفاً از طریق شناسایی عوامل مرتبط با ایجاد آن امکان‌پذیر است (بال و براون، ۱۹۶۸؛ می^۹، ۱۹۷۱؛ فاستر^{۱۰}، ۱۹۷۳؛ جهانخانی، ۱۳۸۲، صمدی، ۱۳۸۵؛ گیف و یانگ^{۱۱}، ۲۰۱۰ و علوی طبری، ۱۳۹۰). رویچودهاری و اسلتن^{۱۲} (۲۰۱۲) معتقدند که در شرایط عدم تقارن اطلاعاتی، مدیران و افراد درون‌سازمانی در مقایسه با سرمایه‌گذاران دارای اطلاعات افشاء نشده بیشتری در مورد عملیات و جوانب مختلف شرکت در آینده هستند. این تفاوت در دسترسی به اطلاعات سبب می‌شود طرفین معامله نسبت به موضوعی به‌ظاهر یکسان واکنشی متفاوت بروز دهند و تصمیماتی بافاصله از یکدیگر می‌شود. افزایش میزان تفاوت در قیمت پیشنهادی خرید و فروش حکایت از شرایطی دارد که مدیران و افراد درون‌سازمانی با در اختیار داشتن اطلاعاتی نهانی و آگاهی از میزان اهمیت این اطلاعات انگیزه کمتری برای ارائه اختیاری و پیش از هنگام چنین اطلاعاتی به بازار دارند. بنابراین به نظر می‌رسد علی‌رغم تلاش‌های گسترده نهادهای مختلف برای افزایش شفافیت در بازار سرمایه و ارتقای سطح افشای اختیاری اطلاعات، اعلامیه‌های سود، هنوز هم ارزش خود را به‌عنوان یک منبع اطلاعاتی برای سهامداران حفظ کرده‌اند و به دلیل وجود عوامل مختلفی نظیر عدم تقارن اطلاعاتی، اخبار منفی و ... اتکای سهامداران به اعلامیه‌های سود بیش‌تر از پیش نیز شده است (رویچودهاری و اسلتن، ۲۰۱۲؛ بزرگ اصل و ادیبی، ۱۳۹۶). لندزمن و میدیو (۲۰۰۱) معتقدند که میزان محتوای

7 Guiso et al

8 Pevzner et al

9 Brown et al

10 May

11 Foster

12 Gift & Yang

13 Roychowdhury and Sletten

اطلاعاتی سود طی گذشت سال‌ها افزایش داشته است و شواهدی مبتنی بر افزایش حجم معاملات و ناپایداری در بازده سهام در زمان انتشار اعلامیه‌های سود وجود دارد. در چنین شرایطی بار اطلاعاتی صورت‌های مالی و اعلامیه‌های الزامی برای اطلاع‌رسانی به بازار بیشتر شده و بازار اتکای بیشتری به اطلاعات برآمده از اهرم‌های افشای اجباری می‌کند. حبیبی و جهانشاد (۱۳۹۶) نشان دادند که سطح اعتماد بازار سرمایه در حد نسبتاً متوسط بوده و اینکه اعتماد به خودی خود بر واکنش سرمایه‌گذاران تأثیرگذار نمی‌باشد. خان و ایکرام (۲۰۱۲) بر این باورند که اثر و محتوای اطلاعاتی اعلان سود در بازار سرمایه تنها از ماهیت سود نبوده، بلکه به موقع بودن و زمان مناسب ارائه و انتشار آن نقش مهمی در مفید بودن اطلاعات حاصل از آن و مربوط بودن آن در تصمیم‌گیری‌ها دارد. همچنین یکی از مفروضات بازار کارای سرمایه این است که سرمایه‌گذاران به‌طور منطقی به اطلاعات جدید واکنش نشان می‌دهند. کردستانی و همکاران (۱۳۹۲) بر این استدلال هستند که عکس‌العمل‌های نادرست سرمایه‌گذاران بعد از مدتی اصلاح شده و به روال عادی و منطقی خود برمی‌گردد، ولی ممکن است همیشه تغییر قیمت بعد از اعلان سود، با روند اصلاحی بازار همراه نباشد. همچنین ساور و ویلسون^{۱۴} (۲۰۱۴) در مورد زمان یا تاریخ اعلان سود اظهار داشتند که سرمایه‌گذاران تاریخ دقیق اعلان سود را نمی‌دانند؛ زیرا شرکت‌ها، گاهی سود خود را زودتر اعلان می‌کنند یا انتشار آن را به تعویق می‌اندازند که هر دوی این رویدادها اغلب کاملاً پیش‌بینی نمی‌شود و می‌تواند اطلاعات مؤثری را به لحاظ عملکرد شرکت ارائه نماید. به‌طوری‌که اگر شرکت یک دوره اعلان سود داشته باشد، شرکت‌هایی که سود خود را زود اعلان می‌کنند از بازده غیرعادی مثبتی برخوردارند و پرمخاطره‌تر از شرکت‌هایی هستند که سود خود را دیرتر اعلان می‌کنند. مطالعات اندکی در خصوص نقش سازوکارهای حاکمیت شرکتی که منجر به افزایش درآمد می‌گردد پرداخته شده است. دی فوند و ژانگ (۲۰۱۴) و بیدارد و جندرون (۲۰۱۰) بر این استدلال بودند که کمیته حسابرسی بر گزارشگری مالی شرکت تأثیرگذار است و از دو طریق برافزایش درآمد شرکت تأثیر می‌گذارد. اول آنکه کمیته حسابرسی، مسئول انتخاب حسابرسان مستقل، تأیید حجم کار در خصوص هزینه‌های حسابرسی است و سپس، کمیته‌های حسابرسی وظیفه نظارت بر کنترل‌های داخلی شرکت را دارند. لذا بر پایه این استدلال، فرضیات زیر تدوین شده است:

فرضیه اول: بین اندازه کمیته حسابرسی و اعلان سود شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین استقلال کمیته حسابرسی و اعلان سود شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین تخصص کمیته حسابرسی و اعلان سود شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

۳- پیشینه پژوهش

مرادزاده فرد و همکاران (۱۳۹۷) طی پژوهشی به بررسی تأثیر اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی پرداختند. نتایج آنان با استفاده از یک نمونه متشکل از ۵۳ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ نشان‌دهنده آن است که بین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. فخاری و رضائی پسته نوئی (۱۳۹۷) در پژوهشی تأثیر وجود کمیته حسابرسی بر محیط اطلاعاتی شرکت را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آن‌ها بیانگر آن بود که رابطه مثبت و معناداری بین وجود کمیته حسابرسی و محیط اطلاعاتی شرکت وجود دارد. به‌عبارت‌دیگر، با استقرار کمیته حسابرسی در شرکت‌ها محیط اطلاعاتی آن‌ها شفاف‌تر شده و مقدار شاخص محیط اطلاعاتی شرکت افزایش می‌یابد. صفری گرایلی و همکاران (۱۳۹۶) طی پژوهشی به بررسی ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که اثربخشی کمیته حسابرسی، مربوط بودن ارزش سود (محتوای ارزشی اطلاعات سود و زیان) و مربوط بودن ارزش دفتری هر سهم (محتوای ارزشی اطلاعات ترازنامه) را افزایش می‌دهد. بزرگ اصل و ادیبی (۱۳۹۶) در تحقیقی به بررسی رابطه بین محتوای اطلاعاتی اعلامیه‌های سود فصلی و عدم تقارن اطلاعاتی با استفاده از یک نمونه متشکل از ۷۵ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ پرداختند. روش تحقیق حاضر از نوع همبستگی بین متغیرها است. نتایج تحقیق بیانگر این موضوع است که افزایش عدم تقارن اطلاعاتی و اخبار منفی در انتهای یک فصل (و نه ابتدای آن) بر محتوای اطلاعاتی سود

آن فصل تأثیری مثبت و معنادار دارد. جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) در تحقیقی ارتباط تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با ویژگی‌های پیش‌بینی سودهرسه‌م مدیریت را بررسی کردند. شواهد نشان داد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با صحت پیش‌بینی سود رابطه مثبت دارد. همچنین نتایج نشان داد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با پراکندگی پیش‌بینی‌های سود ارتباطی منفی دارد. فروغی و آیسک (۱۳۹۴) به بررسی واکنش بازار به زمان اعلام سود هر سهم پیش‌بینی‌شده با استفاده از یک نمونه متشکل از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۰ پرداختند. روش تحقیق حاضر از نوع توصیفی و از نظر هدف کاربردی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد بازار به خبر بد، منفی واکنش نشان می‌دهد اما اعلام دیرهنگام، با واکنش مثبت بازار روبرو می‌شود. بعلاوه بین اخبار بد دیرهنگام و زودهنگام، از نظر واکنش بازار تفاوتی وجود ندارد، اما اعلام دیرهنگام اخبار خوب با یک واکنش مثبت مواجه می‌شود. صالحی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی محتوای اطلاعاتی سود اعلان‌شده و پیش‌بینی هر سهم در تبیین بازده غیرعادی سهام با استفاده از یک نمونه متشکل از ۵۰ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۰ پرداختند. روش تحقیق حاضر از نوع توصیفی و از نظر هدف کاربردی است. نتایج تحلیل رگرسیونی و آزمون‌های همبستگی رابطه معنادار مستقیمی را بین متغیرهای اعلان سود هر سهم و پیش‌بینی سود هر سهم با بازده غیرعادی سهام نشان می‌دهد. همچنین نتایج، محتوای اطلاعاتی بیشتری را برای سود اعلان‌شده هر سهم در قیاس با سود پیش‌بینی‌شده هر سهم تأیید می‌کند. قائمی و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی مدیریت زمان اعلان سود شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸ پرداخت. نتایج آزمون بر اساس بیش از ۴۰۰۰ مورد اعلان سود در شرکت‌ها نشان می‌دهد که مدیران شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران به‌طور راهبردی اقدام به زمان‌بندی اعلان سودهایشان نمی‌کنند. با انجام آزمون رگرسیون لجستیک اثر برخی عوامل مؤثر بر انتخاب زمان اعلان سودهای فصلی از قبیل سود غیرمنتظره، درصد سهام شناور آزاد، صنعت، پیچیدگی فعالیت‌های شرکت و اندازه شرکت بر زمان اعلان سودهای فصلی طی روزهای هفته بررسی شد. نتایج آزمون نشان می‌دهد که از میان عوامل مختلف تنها درصد سهام شناور آزاد بر زمان اعلان اخبار مربوط به سود تأثیر دارد.

جیبب و توماس (۲۰۱۷) طی پژوهشی به بررسی ارتباط بین کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی و افشای حسابداری زیست‌محیطی پرداختند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که کیفیت کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری زیست‌محیطی را افزایش داده و تأثیری بر کمیته آن ندارد. گاریکا سنچز و گاریکا مکا و کونادارلو (۲۰۱۷) در پژوهشی رابطه میان حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی و ریسک ورشکستگی را در بخش بانکی مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها با استفاده از بررسی نمونه‌ای متشکل از ۱۵۹ بانک متعلق به کشورهای مختلف در دوره زمانی ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۰ نشان دادند که حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی با ریسک ورشکستگی رابطه منفی و معنادار دارد. یعنی حضور کارشناسان مالی در کمیته حسابرسی باعث کاهش ریسک ورشکستگی می‌شود. این رابطه در بانک‌هایی که سیاست مقابله با فعالیت‌های غیراخلاقی دارند قوی‌تر است.

گازنی، هالیوی و زهری (۲۰۱۶) در تحقیقی به بررسی اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود شرکت‌های تونسی پرداختند و دریافته‌اند که ارتباط کاملی بین امتیاز اثربخشی کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت با محدود نمودن مدیریت سود وجود دارد. همچنین، یافته‌ها نشان داد رابطه‌ای مکمل بین اثربخشی کمیته حسابرسی و تصدی حسابرسی، بعد از تصویب قانون امنیت مالی ۲۰۰۵ وجود دارد. حبیب و هوییان (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای، نشان دادند که اعضای موظف هیئت‌مدیره تأثیر مثبت و معنی‌دار بر رابطه میان کمیته حسابرسی و مدیریت سود واقعی دارند. همچنین نتایج آن‌ها بیانگر این بود که این اثر در مورد مدیران موظفی که در ارائه گزارش متقلبانه فعالیت می‌کنند قوی‌تر است. اشلمن و گو (۲۰۱۴) طی پژوهشی به بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی با مدیریت سود پرداختند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که رابطه‌ای منفی بین حق‌الزحمه حسابرسی و احتمال استفاده مدیران از اقلام تعهدی

اختیاری برای مدیریت سود وجود دارد. ایتنون، واهاما و واهاما^{۱۵} (۲۰۱۳) در پژوهش خود رابطه بین کیفیت حسابداری با جنسیت شرکای حسابداری را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های پژوهش آن‌ها حاکی از آن بود که شرکت‌هایی که توسط شریک زن، حسابداری می‌شوند، در مقایسه با سایر شرکت‌ها، مدیریت سود کمتری دارند. همچنین در این‌گونه شرکت‌ها مدیریت سود از نوع حداکثر سازی و حداقل سازی سود کمتر از سایر شرکت‌ها است. گارون^{۱۶} (۲۰۰۹) به بررسی رابطه ویژگی‌های کمیته حسابداری با مدیریت سودافزایی از طریق افزایش در فروش و کاهش هزینه‌های اختیاری پرداخت. نتایج نشان داد که شرکت‌هایی که دارای کمیته حسابداری با اعضای مؤثر مدیریتی هستند، احتمال بیشتری برای مدیریت سود واقعی دارند.

۴- روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و از حیث نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی می‌باشد. همچنین، از نظر شیوه استدلال قیاسی- استقرایی بوده و به دلیل مطالعه داده‌های مربوط به یک مقطع زمانی خاص، روش تحلیل داده‌ها به صورت سری زمانی و مبتنی بر روش تحلیل مسیر است. داده‌های مورد نیاز شرکت‌های منتخب با مراجعه به صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی همراه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران موجود در سامانه کدال، پایگاه اینترنتی بورس اوراق بهادار و نرم‌افزار ره‌آورد نوین استخراج گردید. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ است. نمونه انتخابی تحقیق نیز شرکت‌هایی می‌باشند که مجموعه شرایط زیر را دارا باشند:

- ۱- به منظور افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی آن‌ها منتهی به پایان اسفندماه باشد (به دلیل یکسان بودن شرایط سال مالی شرکت‌ها و عملیات آن‌ها).
 - ۲- جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی و بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری نباشند (شرکت‌های سرمایه‌گذاری به علت تفاوت ماهیت فعالیت با بقیه شرکت‌ها در جامعه آماری منظور نشدند).
 - ۳- شرکت مورد نظر طی دوره پژوهش فعالیت مستمر داشته و سهام آن مورد معامله قرار گرفته باشد (به دلیل اصل تداوم فعالیت و معامله شدن سهام آن‌ها)
- پس از اعمال محدودیت‌های فوق تعداد ۱۵۱ شرکت به عنوان نمونه اولیه تحقیق انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل نهایی داده‌های گردآوری شده نیز با استفاده از نرم‌افزار ایویوز صورت گرفته است.

۵- متغیرها و مدل‌های مورد استفاده

۵-۱- متغیر وابسته: اعلان سود

به منظور افزایش قابلیت اعتماد اندازه‌گیری متغیر وابسته پژوهش، از نرخ بازده غیرعادی تجمعی سهام^{۱۷} مطابق با پژوهش صالحی و همکاران (۱۳۹۳) استفاده شده است. برای محاسبه این متغیر در هر دوره مالی، از مدل تعدیل شده بازار استفاده شده است. در این مدل فرض شده است بازده بازار نتیجه فرآیند مورد انتظار بازده سهام شرکت‌ها در هر دوره زمانی می‌باشد. بنابراین تفاضل بازده واقعی شرکت I در دوره زمانی t با بازده بازار در همان دوره نشانگر بازده غیرعادی سهام شرکت I در دوره t است. با استفاده از روش رویداد آرایی ۵ روزه در دامنه اعلان سود بازده غیرعادی تجمعی محاسبه می‌شود. برابر محاسبه بازده غیرعادی تجمعی از روابط زیر استفاده شده است. که در آن‌ها ابتدا نرخ بازده غیرعادی سهام شرکت I در روز t با استفاده از رابطه (۱) محاسبه می‌شود:

رابطه (۱):

$$ar_{i,t} = \Gamma_{i,t} - \Gamma_{m,t}$$

15 Ittonen, Vahamaa, E. & Vahamaa S.
16 Garven
17 Cumulative Abnormal Stock Return

با توجه به روابط (۲) و (۳) نرخ بازده سهام شرکت i در روز t و نرخ بازده سهام شرکت i در روز t محاسبه و در رابطه (۱) جایگزین می‌گردد:

$$\Gamma_{i,t} = \frac{P_{i,t} + D_{i,t} - P_{i,0}}{P_{i,0}}$$

رابطه (۳):

$$\Gamma_{m,t} = \frac{I_{m,t} - I_{m,0}}{I_{m,0}}$$

پس از محاسبه نرخ بازده غیرعادی سهام هر شرکت، نرخ بازده غیرعادی تجمعی سهام شرکت i در سال t بر اساس رابطه شماره (۴) و به شرح زیر محاسبه می‌شود:

رابطه (۴):

$$CAR_{i,t} = CAR_A - CAR_B$$

با توجه به روابط (۵) و (۶) نرخ بازده غیرعادی تجمعی سهام قبل و بعد از اعلان سود محاسبه و در رابطه (۴) جایگزین می‌گردد:

رابطه (۵):

$$CAR_B = \sum_{-5}^{-1} ar_{i,t}$$

رابطه (۶):

$$CAR_A = \sum_1^5 ar_{i,t}$$

که در آن:

$\Gamma_{i,t}$: نرخ بازده سهام شرکت i در روز t ؛

$\Gamma_{m,t}$: نرخ بازده سهام شرکت i در روز t ؛

$ar_{i,t}$: نرخ بازده غیرعادی سهام شرکت i در روز t ؛

$P_{i,t}$: قیمت سهام شرکت i در انتهای روز t ؛

$P_{i,0}$: قیمت سهام شرکت i در ابتدای روز t یا انتهای روز $t-1$ ؛

$D_{i,t}$: سود سهام پرداختی توسط شرکت i در روز t ؛

$I_{m,0}$: شاخص کل بورس در ابتدای روز t یا انتهای روز $t-1$ ؛

$I_{m,t}$: شاخص کل بورس در پایان روز t ؛

CAR_B : نرخ بازده غیرعادی تجمعی سهام قبل از اعلان

CAR_A : نرخ بازده غیرعادی تجمعی سهام بعد از اعلان

$CAR_{i,t}$: نرخ بازده غیرعادی تجمعی سهام شرکت i در سال t

مقدار عددی سود خود به تنهایی باعث تغییر در قیمت سهام نمی‌شود بلکه آن انتظاری که سهامدار از سود موردنظر دارد باعث ایجاد تغییر در آن می‌شود. در واقع هدف از سنجش اعلان سود و پیش‌بینی سود، محتوایی است که با خود به همراه دارند و همچنین انتظاری که سهامدار از آن‌ها دارد. در این تحقیق این انتظار در اختلاف مابین آخرین پیش‌بینی سود هر سهم که از

طرف مدیریت اعلان شده و سود اعلان شده برای هر سهم تجلی یافته که از آن به عنوان سود غیرمنتظره یاد شده است. از آنجاکه در مورد پیش بینی سود هر سهم، اولین پیش بینی سود هر سهم از طرف مدیریت برای سال آتی مدنظر نمی باشد لذا در این تحقیق از متغیری به نام بازنگری پیش بینی سود استفاده شده است که به نحوی بیان کننده اختلاف مابین دو پیش بینی سود متوالی می باشد.

بنابراین سود غیرمنتظره و بازنگری پیش بینی سود، به ترتیب نمایان گر سود هر سهم اعلان شده و پیش بینی سود هر سهم می باشد. برای محاسبه سود غیرمنتظره از رابطه شماره (۷) استفاده شده است:

رابطه (۷):

$$UE_{i,t} = \frac{(EPS_{i,t} - LEF_{i,t-1})}{|LEF_{i,t-1}|}$$

که در آن:

$EPS_{i,t}$: سود اعلان شده هر سهم شرکت i در سال t ؛

$LEF_{i,t-1}$: آخرین اعلان پیش بینی سود هر سهم شرکت i در سال $t-1$

۲-۵- متغیر مستقل: ویژگی های کمیته حسابرسی

جهت سنجش ویژگی های کمیته حسابرسی مطابق با پژوهش مرادزاده فرد و همکاران (۱۳۹۷)، کامیابی و بوژمهرانی (۱۳۹۵) و دشت بیاض و اورادی (۱۳۹۵) از معیارهای زیر استفاده شده است:

برای محاسبه کمیته حسابرسی از سه معیار: (۱) اندازه کمیته حسابرسی؛ (۲) استقلال کمیته حسابرسی؛ (۳) تخصص کمیته حسابرسی، استفاده شده است.

استقلال کمیته حسابرسی^{۱۸}: از طریق نسبت اعضای مستقل کمیته حسابرسی بر تعداد اعضای کمیته حسابرسی به دست می آید.

تخصص کمیته حسابرسی^{۱۹}: بیانگر تعداد اعضای متخصص در کمیته حسابرسی که دارای تخصص مالی و حسابداری و مدیریت است.

اندازه کمیته حسابرسی^{۲۰}: بیانگر تعداد اعضای کمیته حسابرسی در پایان سال مالی است.

۳-۵- متغیرهای کنترلی:

اندازه شرکت: با استفاده از لگاریتم طبیعی مجموع دارایی های شرکت برآورد شده است. به دلیل استقرار سیستم های کنترل قوی در شرکت های بزرگ، احتمال وقوع اشتباه -چه سهوی چه عمدی- در صورت های مالی کاهش پیدا می کند و به تبع آن حسابرسان می توانند اتکای بیشتری بر سیستم کنترل داخلی شرکت نموده و به نحو قابل ملاحظه ای حجم آزمون های محتوا را کاهش دهند (مرادزاده فرد و همکاران، ۱۳۹۷)

نسبت ارزش بازار به دفتری: برابر است با نسبت ارزش بازار کل حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری کل حقوق صاحبان سهام (گارنی، هالیوی و زهری، ۲۰۱۶). شرکت هایی که نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری بیشتری دارند، به سبب اینکه شاید بخش اعظم ارزش سرمایه گذاری شان مربوط به پروژه های با ریسک بالا باشد و در مواقع ورشکستگی، شرکت با دعاوی حقوقی زیادی علیه خود مواجه باشد، لذا طبق تبیین دعاوی حقوقی محافظه کاری نیاز بیشتری به رویه های محافظه کارانه دیده می شود (خان و واتس^{۲۱}، ۲۰۰۹).

¹⁸ ACIND

¹⁹ ACEXP

²⁰ ACSIZE

²¹ Khan & Watts

رشد فروش: رشد فروش نسبت به سال قبل که از تقسیم تفاضل فروش شرکت i با فروش سال گذشته آن بر فروش سال گذشته شرکت، در سال t به دست می‌آید (محرم زاده، مرادزاده فرد و بنی مهد، ۲۰۱۷). یکی از متغیرهای بنیادین مؤثر بر وضعیت آتی سودآوری شرکت‌ها و بازده سهام میزان سرمایه‌گذاری شرکت‌ها در دارایی‌های ثابت است که می‌تواند زمینه‌ساز دستیابی به بازده مطلوب در آینده بوده، یا به دلیل تحمل ریسک بیشتر بر وضعیت مالی شرکت در نتیجه سرمایه‌گذاری بیشتر، قدرت شرکت را برای حفظ بازده فعلی و رشد آن در دوره‌های آتی، کاهش دهد و در بلندمدت نیز منجر به افت بازده و عملکرد شرکت شود (دارابی و کریمی، ۱۳۸۹).

نرخ بازده دارایی: از تقسیم سود خالص بر ارزش دفتری کل دارایی‌ها به دست می‌آید (محرم زاده، مرادزاده فرد و بنی مهد، ۲۰۱۷).

کیو-توبین: از دیدگاه نظری، نسبت کیوتوبین برابر با نسبت ارزش بازار به ارزش جایگزینی دارایی‌های شرکت است. به طور واضح دستیابی به داده‌های مربوط به بهای جایگزینی در کشورهای روبه پیشرفت، آسان نیست. بنابراین همانند پژوهش‌های چانگ و پرویت^{۲۲} (۱۹۹۴)، راتیاناسامی و کریشناسوامی و منتریپراگادا^{۲۳} (۲۰۰۰)، پاندی^{۲۴} (۲۰۰۴) و گارنی، هالیوی و زهری (۲۰۱۱)، از ارزش دفتری به جای ارزش جایگزینی استفاده شده که به صورت رابطه ذیل محاسبه می‌گردد:

$$\text{کیو توبین} = \frac{\text{ارزش بازار کل سهام} + \text{ارزش دفتری کل بدهی‌ها}}{\text{ارزش دفتری کل دارایی‌ها}}$$

مدل آماری پژوهش

برای سنجش فرضیات پژوهش از مدل رگرسیونی زیر استفاده خواهد شد:

مدل (۱):

$$\begin{aligned} CAR_{i,t} = & \beta_0 + \beta_1 ACSIZE_{i,t} + \beta_2 ACIND_{i,t} + \beta_3 ACEXP_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} \\ & + \beta_5 SIZE_{i,t} + \beta_6 ROA_{i,t} + \beta_7 MB_{i,t} + \beta_8 GROWH_{i,t} \\ & + \beta_9 Q - TOBIN_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \end{aligned}$$

منبع: پارتی و همکاران (۲۰۱۸)

که در آن: $CAR_{i,t}$: اعلان سود شرکت i در سال t ; $AUDITCOMMITTEE_{i,t}$: کمیته حسابرسی شرکت i در سال t ; $ACSIZE_{i,t}$: اندازه کمیته حسابرسی شرکت i در سال t ; $ACIND_{i,t}$: اندازه کمیته حسابرسی شرکت i در سال t ; $ACEXP_{i,t}$: اندازه کمیته حسابرسی شرکت i در سال t ; $ROA_{i,t}$: نرخ بازده دارایی شرکت i در سال t ; $LEV_{i,t}$: اهرم مالی شرکت i در سال t ; $SIZE_{i,t}$: اندازه شرکت i در سال t ; $MB_{i,t}$: ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام شرکت i در سال t ; $GROWH_{i,t}$: رشد شرکت i در سال t ; $Q - TOBIN_{i,t}$: کیوتوبین شرکت i در سال t

۶- یافته‌های پژوهش

۶-۱- آمار توصیفی

جدول (۱)، آمار توصیفی متغیرهای مورد آزمون که شامل برخی شاخص‌های مرکزی و پراکندگی است را برای نمونه‌ای متشکل از ۱۰۵۷ سال-شرکت مشاهده در فاصله زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ نشان می‌دهد. همان‌گونه که در این جدول ملاحظه می‌شود، مقدار میانگین متغیر اندازه کمیته حسابرسی (۳/۱۷۰)، حاکی از آن است که به‌طور متوسط حداقل اعضای کمیته

²² Chung & Pruitt

²³ Rathinasamy, Krishnaswamy & Mantripragada

²⁴ Pandey

حسابرسی در شرکت‌ها به میزان سه نفر است. همچنین میانگین تخصص کمیته حسابرسی برابر ۰/۸۷۴ است که بیانگر آن است که حداقل یک عضو از کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی می باشد. علاوه براین، انحراف معیار متغیر بازده غیرعادی تجمعی به میزان ۰/۵۶۸ می باشد که حکایت از میزان پراکندگی این متغیر است.

جدول (۱): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

ضرب ضربه کشیدگی	ضرب چولگی	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	میانه	میانگین	آمار توصیفی
۳/۲۴۹	۲/۶۵۲	۰/۱۲۸	۰/۰۴۷	۰/۶۲۸	۰/۲۲۵	۰/۲۴۶	سود غیرمنتظره
۳/۱۹۹	-۱/۷۹۵	۰/۲۸۶	-۰/۳۵۳	۰/۳۷۹	۰/۳۵۷	۰/۲۱۴	بازنگری پیش بینی سود
۳/۷۴۵	-۲/۵۶۳	۰/۱۲۱	-۰/۲۴۹	۰/۲۹۶	۰/۲۷۲	۰/۲۴۳	بازده غیرعادی انباشته
۳/۲۴۹	۱/۶۵۴	۰/۶۳۴	۳/۰۰۰	۵/۰۰۰	۳/۰۰۰	۳/۲۲۷	اندازه کمیته حسابرسی
۳/۴۵۶	۱/۸۰۹	۰/۷۱۸	۱/۰۰۰	۴/۰۰۰	۲/۰۰۰	۲/۳۶۹	تخصص کمیته حسابرسی
۳/۱۱۳	۲/۹۷۱	۰/۰۹۴	۰/۲۰۰	۱/۰۰۰	۰/۳۳۳	۰/۳۴۹	استقلال کمیته حسابرسی
۴/۲۵۴	۲/۴۲۳	۰/۴۱۳	۰/۰۱۳	۱/۷۳۵	۰/۵۸۴	۰/۶۷۳	ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام
۳/۰۸۰	۲/۶۵۰	۱/۲۳۱	-۰/۹۷۰	۵/۹۰۹	۱/۷۳۳	۱/۹۵۲	رشد فروش
۳/۴۲۰	۱/۵۹۹	۰/۱۶۲	-۰/۷۹۷	۰/۵۸۸	۰/۰۹۶	۰/۱۰۲	نرخ بازده دارایی
۳/۳۱۴	۲/۳۹۷	۰/۶۰۷	۰/۴۸۹	۶/۵۲۷	۱/۳۰۷	۱/۴۸۰	کیوتوبین

ماخذ: محاسبات محقق

۲-۶- آزمون فرضیه ها:

آزمون F لیمر:

به منظور گزینش یکی از روش‌های داده‌های پانلی یا داده‌های یکپارچه، از آماره F لیمر استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول ۲ نشان می‌دهد که مقدار آماره آزمون F برابر ۳/۱۴۲ و سطح معناداری کوچک‌تر از سطح آزمون است که این نتایج بیانگر متفاوت بودن عرض از مبدأهای مقاطع مختلف است و روش آثار ثابت پذیرفته می‌شود.

جدول ۲. نتایج آزمون F لیمر

سطح آزمون	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار آماره
۰/۰۵	۰/۰۰۰۰	۱۵۰/۳۵۳	۹/۱۴۲

ماخذ: محاسبات محقق

آزمون هاسمن:

برای انتخاب یکی از دو روش اثرهای ثابت یا اثرهای تصادفی، از آزمون هاسمن استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول ۳ ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌گردد، مقدار آماره آزمون هاسمن در اینجا برابر ۱۰/۲۵۴ است و با توجه به اینکه

سطح معناداری کوچک‌تر از سطح آزمون است، بنابراین روش آثار ثابت انتخاب می‌شود. با توجه به موارد ذکر شده در بالا از رگرسیون (GLS) و مدل اثرات ثابت استفاده می‌شود.

جدول ۳. نتایج آزمون هاسمن

سطح آزمون	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار آماره
۰/۰۵	۰/۰۰۰۰	۵	۱۰/۲۵۴

ماخذ: محاسبات محقق

یافته‌های پژوهش

به‌منظور آزمون فرضیه پژوهش از نتایج تخمین مدل ارائه شده در جدول (۴) بهره گرفته شده است:

جدول ۴. نتایج آزمون فرضیه پژوهش

$CAR_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ACSIZE_{i,t} + \beta_2 ACIND_{i,t} + \beta_3 ACEXP_{i,t} + \beta_4 MVB_{i,t} + \beta_5 Growth_{i,t} + \beta_6 ROA_{i,t} + \beta_7 Q - Tobin_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$						
متغیر	نماد متغیر	ضرایب	آماره T	احتمال	VIF	نوع رابطه
اندازه کمیته حسابرسی	ACSIZE	-۰/۱۲۴	۲/۶۲۱	-۰/۰۲۶	۱/۲۳	منفی معنادار
استقلال کمیته حسابرسی	ACIND	-۰/۰۲۷	۳/۴۳۱	-۰/۰۰۰۶	۳/۶۶	منفی معنادار
تخصص کمیته حسابرسی	ACEXP	-۰/۰۰۱	۲/۹۷۱	-۰/۰۳۱۵	۲/۳۴	منفی معنادار
ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام	MVB	۶/۵۴۷	۵/۸۵۲	۰/۰۴۲	۲/۷۰	مثبت معنادار
رشد فروش	Growth	-۰/۰۰۲	-۲/۰۳۹	۰/۰۱۶	۱/۳۶	منفی معنادار
نرخ بازده دارایی	ROA	۰/۸۳۶	۳/۰۶۹	۰/۰۳۶	۱/۸۰	مثبت معنادار
کیو توبین	Q-TOB	۰/۸۹۶	۲/۳۰۵	۰/۰۲۱	۲/۲۶	مثبت معنادار
ضریب تعیین (R^2)			۰/۴۲۵			
ضریب تعیین تعدیل شده			۰/۴۰۸			
آماره (F)			۱۲/۶۳۴			
سطح معناداری (F)			۰/۰۰۰۰۰۰			
آماره دوربین واتسون (D-W)			۱/۹۲۴			

ماخذ: محاسبات محقق

همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌گردد، سطح معناداری مربوط به آماره F که بیانگر معنی دار بودن کل رگرسیون است، برابر ۰/۰۰۰۰۰۰ بوده و حاکی از آن است که مدل در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل شده برابر با عدد (۰/۶۴۲) بوده و بیانگر این مطلب است که به‌طور تقریبی ۴۲٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل مدل قابل تبیین است. از سویی، هم‌خطی وضعیتی است که نشان می‌دهد یک متغیر مستقل تابعی خطی از سایر متغیرهای دیگر

است. با توجه به ستون آخر جدول ۵ مقدار VIF برای کلیه متغیرهای مستقل کمتر از ۵ ($VIF < 5$) می‌باشد. بنابراین بین متغیرهای مستقل هم‌خطی وجود ندارد. بنابراین مدل برازش شده دارای اعتبار می‌باشد.

با توجه به جدول (۵)، ضریب متغیر مستقل اندازه کمیته حسابرسی برابر با عدد (-۰/۱۲۴) می‌باشد. با توجه به سطح آماره (t) و سطح معناداری این متغیر، نتایج نشانگر معنادار بودن این ضریب در سطح خطای ۵ درصد می‌باشد. همچنین ضریب برآوردی متغیر استقلال کمیته حسابرسی برابر با عدد (-۰/۰۲۷) می‌باشد. آماره (t) و سطح معناداری آن بیانگر معنادار بودن این ضریب در سطح خطای ۵ درصد می‌باشد. از طرفی، با توجه به سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ متغیر تخصص کمیته حسابرسی می‌توان اظهار داشت که بین این متغیر با اعلان سود شرکت رابطه معناداری وجود دارد. سایر متغیرهای کنترلی تحقیق با توجه به سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ نشان‌دهنده رابطه معنادار بین این متغیرها با اعلان سود شرکت است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که وجود کمیته حسابرسی اثربخش در شرکت منجر به افزایش در زمان اعلان سود شرکت خواهد شد، زیرا ضریب یا شیب خط آن در معادله معنادار مثبت می‌باشد. در نتیجه می‌توان فرضیه‌های پژوهش را تأیید شده قلمداد نمود.

بررسی ناهمسانی واریانس:

برای بررسی وجود ناهمسانی واریانس جملات اخلاقی از آماره آزمون بروش پاگان^{۲۵} استفاده شده است. نتیجه آزمون ناهمسانی واریانس بروش پاگان مدل برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران به شرح جدول ۵ است. بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۲، تمامی جملات خطای موجود در مدل‌های پژوهش، ناهمسانی واریانس دارند. برای رفع این مشکل از روش رگرسیونی EGLS استفاده شده است.

جدول (۵) - نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

آماره	احتمال chi2	نتیجه آزمون
۰/۳۵۶	۰/۰۰۰	وجود ناهمسانی واریانس

مأخذ: محاسبات محقق

نتایج آزمون بررسی خودهمبستگی:

به منظور آزمون عدم وجود خودهمبستگی در مدل از آماره آزمون دوربین واتسون استفاده شده است. این آماره بر اساس یافته‌های جدول ۶، برابر ۲/۲۹۲ است. از آنجاکه این آماره در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار می‌گیرد می‌توان گفت بین باقیمانده‌ها خودهمبستگی وجود ندارد.

مانایی متغیرهای پژوهش:

به منظور بررسی مانایی متغیرهای پژوهش از آزمون لوین، لین و چو استفاده شده است. با توجه به نتایج در جدول (۷)، چون میزان سطح معناداری در تمامی متغیرها کمتر از سطح خطا (۰/۵) است، در نتیجه متغیرهای پژوهش در طی دوره مورد رسیدگی مانا بوده‌اند. در نتیجه استفاده از این متغیرها در مدل مورد استفاده باعث به وجود آمدن رگرسیون کاذب نمی‌شود.

جدول (۷): آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

متغیر	ACSIZE	ACIND	ACEXP	MVB	Growth	ROA	Q-TOBIN	SIZE	LEV
آماره آزمون	۸/۳۰۲	۱۰/۷۵۸	۱۲/۵۸۶	۹/۰۲۶	۸/۷۷۵	۸/۱۷۴	۶/۵۷۲	۵/۹۱۵	۱۰/۶۶۸
سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

²⁵ Breush-Pagan-Godfrey

۷- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

کمیته حسابرسی به‌عنوان یک واسطه بین حسابرسان داخلی و مستقل و مدیریت عمل کرده و نقش بسزایی در نظارت و کنترل فرآیند گزارشگری مالی دارد. علاوه بر این، اطمینان از اینکه صورت‌های مالی تهیه‌شده توسط مدیریت، عاری از هرگونه سوگیری هستند، موردتوجه سهامداران می‌باشد. برای نیل به این هدف و اطمینان از محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری، وجود یک کمیته حسابرسی اثربخش بسیار ضروری به نظر می‌رسد. کمیته حسابرسی اثربخش، به‌عنوان عاملی تعیین‌کننده در روند گزارشگری مالی، موجب افزایش اعتبار صورت‌های مالی حسابرسی شده می‌شود. اعضای این کمیته با هیئت‌مدیره که مسئول حفظ منافع سهامداران است همکاری کرده و بر کیفیت و مطلوبیت صورت‌های مالی، حسابداری، حسابرسی، کنترل داخلی و فرآیند گزارشگری نظارت می‌کنند. برقراری ارتباط حسابرسان، کمیته‌های حسابرسی و هیئت‌مدیره موجب افزایش جریان اطلاعات سودمند، اثربخش و آگاهی‌دهنده می‌شود (محمدیان، ۱۳۹۰). در پژوهش حاضر، ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و اعلان سود شرکت موردبررسی قرار گرفت. هدف اصلی پژوهش حاضر، نقش کمیته‌های حسابرسی بر بهبود اعلان سود شرکت‌ها است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که ویژگی‌های کمیته حسابرسی موجب افزایش در اعلان سود شرکت می‌گردد. وظیفه کمیته حسابرسی بیشتر جنبه نظارتی دارد. نتایج تحقیق کمیته تردوی در سال ۱۹۸۷ دایر بر الزامی شدن ضمیمه نمودن اظهارنظر کمیته حسابرسی به صورت‌های مالی، مسئولیت پاسخگویی و اعتبار کمیته حسابرسی را افزایش داد (باولی^{۲۶}، ۱۹۹۹). کمیته‌های حسابرسی در امر نظارت کارآمد بر گزارشگری مالی، حسابداری، حسابرسی و کنترل‌های داخلی فعالیت می‌کند و ارتباط و هماهنگی بین حسابرسان مستقل، حسابرسان داخلی و مدیریت را ارتقا می‌بخشد (ایکهارت، ویندر و جانسون^{۲۷}، ۲۰۰۱). کمیته‌های حسابرسی نقش کلیدی بر واکنش بازار نسبت به اعلان سود دارد. خان و ایکرام (۲۰۱۲) بر این باورند که اثر و محتوای اطلاعاتی اعلان سود در بازار سرمایه تنها از ماهیت سود نبوده، بلکه به موقع بودن و زمان مناسب ارائه و انتشار آن نقش مهمی در مفید بودن اطلاعات حاصل از آن و مربوط بودن آن در تصمیم‌گیری‌ها دارد. همچنین یکی از مفروضات بازار کارای سرمایه این است که سرمایه‌گذاران به‌طور منطقی به اطلاعات جدید واکنش نشان می‌دهند. کردستانی و همکاران (۱۳۹۲) بر این استدلال هستند که عکس‌العمل‌های نادرست سرمایه‌گذاران بعد از مدتی اصلاح‌شده و به روال عادی و منطقی خود برمی‌گردد، ولی ممکن است همیشه تغییر قیمت بعد از اعلان سود، با روند اصلاحی بازار همراه نباشد. همچنین ساور و ویلسون^{۲۸} (۲۰۱۴) در مورد زمان یا تاریخ اعلان سود اظهار داشتند که سرمایه‌گذاران تاریخ دقیق اعلان سود را نمی‌دانند؛ زیرا شرکت‌ها، گاهاً سود خود را زودتر اعلان می‌کنند یا انتشار آن را به تعویق می‌اندازند که هر دوی این رویدادها اغلب کاملاً پیش‌بینی نمی‌شود و می‌تواند اطلاعات مؤثری را به لحاظ عملکرد شرکت ارائه نماید. به‌طوری‌که اگر شرکت یک دوره اعلان سود داشته باشد، شرکت‌هایی که سود خود را زود اعلان می‌کنند از بازده غیرعادی مثبتی برخوردارند و پرمخاطره‌تر از شرکت‌هایی هستند که سود خود را دیرتر اعلان می‌کنند. مطالعات اندکی در خصوص نقش سازوکارهای حاکمیت شرکتی که منجر به افزایش درآمد می‌گردد پرداخته‌شده است. دی فوند و ژانگ (۲۰۱۴) و بیدارد و جندرون (۲۰۱۰) بر این استدلال بودند که کمیته حسابرسی بر گزارشگری مالی شرکت تأثیرگذار است و از دو طریق برافزایش درآمد شرکت تأثیر می‌گذارد. اول آنکه کمیته حسابرسی، مسئول انتخاب حسابرسان مستقل، تأیید حجم کار در خصوص هزینه‌های حسابرسی است و سپس، کمیته‌های حسابرسی وظیفه نظارت بر کنترل‌های داخلی شرکت را دارند. نتیجه به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر را می‌توان با تحقیقات براون و همکاران (۲۰۱۴)، پاریتی و همکاران (۲۰۱۸) همسو می‌باشد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده به سازمان بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌گردد که در زمینه افشای اعضای کمیته حسابرسی کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران قوانینی را وضع نمایند که کلیه شرکت‌ها از طریق وب‌سایت کدال و سازمان بورس اوراق بهادار تهران اقدام به انتشار خود در گزارش‌های سالانه خود

²⁶ Bawly

²⁷ Eckhart, Widener & Johnson

²⁸ Savor & Wilson

نمایند. به سرمایه‌گذاران در هنگام سرمایه‌گذاری پیشنهاد می‌گردد قبل از سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها علاوه بر سود خالص شرکت به کیفیت حاکمیت شرکتی آن از جمله کمیته حسابرسی توجه بسیاری نمایند. در فرآیند پژوهش علمی همواره مواردی وجود دارد که خارج از کنترل پژوهشگر می‌باشد و به‌طور بالقوه می‌تواند نتایج پژوهش را تحت تأثیر قرار دهد. هدف این پژوهش، بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و اعلان سود شرکت است؛ لذا در صورت اعمال سایر متغیرهای احتمالی تأثیرگذار بر اعلان سود شرکت مانند شرایط اقتصادی کشور، نرخ تورم و سایر عوامل، احتمالاً نتایج پژوهش دستخوش تغییراتی خواهد شد.

منابع

- بزرگ اصل، موسی و ادیبی، آزاده. (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین محتوای اطلاعاتی اعلامیه‌های سود فصلی و عدم تقارن اطلاعاتی. پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۷، شماره ۱، صص ۴۰-۲۰.
- جامعی، رضا و رستمیان، آزاده. (۱۳۹۵). تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی‌شده. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۱۷-۱.
- جهانخانی، علی و صفاریان، امیر. (۱۳۸۲). واکنش بازار سهام نسبت به اعلان سود برآوردی هر سهم در بورس اوراق بهادار تهران. تحقیقات مالی، شماره ۱۶، صص ۸۱-۶۱.
- جهانشاد، آریتا و ملکیان، حمزه. (۱۳۹۴). نقش اعتماد بر واکنش سرمایه‌گذاران نسبت به اعلان سود با تأکید بر الزامات نهادهای رسمی و عدم تقارن اطلاعاتی. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال ۷، شماره ۲۶، صص ۱۰۷-۹۲.
- حبیبی، مهدیه و جهانشاد، آریتا. (۱۳۹۶). نقش اعتماد اجتماعی بر واکنش سرمایه‌گذاران نسبت به اعلان سود و تأثیر کیفیت سود و تأخیر در گزارش سود بر رابطه آن‌ها. پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۷، شماره ۱، صص ۱۲۰-۱۰۱.
- حساس یگانه، یحیی و بهشتیان، سید محمد حسینی. (۱۳۸۱). تأثیر وجود کمیته حسابرسی بر حسابرسی مستقل، کنترل‌های داخلی و گزارشگری مالی. مطالعات مدیریت بهبود و تحول، دوره ۹، شماره ۳۶، صص ۹۱-۶۷.
- دارابی، رویا و کریمی، اکرم. (۱۳۸۹). تأثیر نرخ رشد دارایی‌های ثابت بر بازده سهام. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۲، شماره ۸، صص ۱۳۰-۹۹.
- رضائی پشته نوئی، یاسر و فخاری، حسین. (۱۳۹۷). تأثیر وجود کمیته حسابرسی بر محیط اطلاعاتی شرکت. حسابداری مدیریت، در دست چاپ.
- زارعی، علیرضا و قاسمی، معصومه. (۱۳۹۵). اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی. بررسی‌های حسابداری، شماره ۱۲، صص ۴۳-۶۴.
- صالحی، مهدی؛ موسوی شیری، سید محمود و ابراهیمی سویزی، محمد. (۱۳۹۳). بررسی محتوای اطلاعاتی سود اعلان‌شده و پیش‌بینی هر سهم در تبیین بازده غیرعادی سهام. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۶، شماره ۲۱، صص ۱۱۷-۱۴۰.
- صفری گرایلی، مهدی؛ رضائی پشته نوئی، یاسر و نوروزی، محمد. (۱۳۹۶). ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری. پژوهش‌های حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۲۴، در دست چاپ.
- صمدی، ابوالفضل. (۱۳۸۵). بررسی محتوای اطلاعاتی اعلام سود برآوردی سهام در بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی دانشکده مدیریت.
- علوی طبری، سید حسین و موسوی، سیده سمیه. (۱۳۹۰). محتوای اطلاعاتی سود خالص و تعدیل قیمت سهام. فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال ۱، شماره ۱، صص ۷-۱۹.
- فروغی، داریوش و آیسک، سید سعید مهرداد. (۱۳۹۴). بررسی واکنش بازار به زمان اعلام سود هر سهم پیش‌بینی‌شده. پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۵، شماره ۱، صص ۱۶۲-۱۳۹.

- قائمى، محمدحسين؛ جهانفر، حسن و رضايى، فرامرز. (۱۳۹۱). بررسى مديريت زمان اعلان سود شركت‌ها. دانش حسابدارى، دوره ۳، شماره ۱۱، صص ۸۵-۱۰۴.
- كاميابى، يحيى و بوژمهرانى، احسان. (۱۳۹۵). ويژگى‌هاى كميته حسابرسى، كيفيت افشا و نسبت غيرموظف اعضاى هيئت مديره. پژوهش تجربى حسابدارى، دوره ۶، شماره ۲، صص ۱۹۱-۲۱۸.
- كردستانى، غلامرضا؛ سپيد دست، سپيده و لاريجاني، ريحانه. (۱۳۹۲). بررسى واكنش كمتر از حد انتظار بازار به اخبار اعلان سود حسابدارى: مدل مرزى تصادفى. فصل‌نامه راهبرد مديريت مالى، سال ۱، شماره ۲.
- لارى دشت بياض، محمود و اورادى، جواد. (۱۳۹۵). ويژگى‌هاى كميته حسابرسى و حق الزحمه حسابرسى: شواهدى از بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش‌هاى تجربى حسابدارى، دوره ۶، شماره ۲، صص ۶۹-۹۴.
- مرادزاده فرد، مهدى؛ نوروزى، محمد و محرم زاده، ناهيد. (۱۳۹۷). اثربخشى كميته حسابرسى و كيفيت حسابرسى: آزمون تجربى رويكرد نظارتى، پژوهش‌هاى نوين در حسابدارى و حسابرسى، دوره ۱، شماره ۴، صص ۱۹۸-۱۷۷.
- مشكى مياوقى، مهدى و دليريان، اكبر. (۱۳۹۴). بررسى پايدارى سود، ساختار صنعت و قدرت بازار در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه پژوهشنامه بازرگانى، شماره ۷۶، صص ۲۷-۱.
- نمازى، محمد و رضايى، حميدرضا. (۱۳۹۱). تأثير نرخ تورم بر كيفيت سود شركت‌هاى پذيرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش‌هاى تجربى حسابدارى، سال ۲، شماره ۵، صص ۶۷-۹۱.
- Brown, P., Preiato, J., & Tarca, A. (2014). Measuring country differences in enforcement of accounting standards: An audit and enforcement proxy. *Journal of Business Finance & Accounting*, 41(1-2), 1-52.
- Chung, K. H., Pruitt, S. W. (1994). A simple approximation of Tobin's q, *Financial Management*, 23(3), 70-74.
- DeFond, M. L., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2), 275-326.
- DeFond, M. L., Hung, M., & Trezevant, R. (2007). Investor protection and the information content of annual earnings announcements: International evidence. *Journal of Accounting and Economics*, 43(1), 37-67.
- Foster, G. (1973), "Stock Market Reaction to Estimates of Earnings per Share by Company Officials", *Journal of Accounting Research*.
- Fung, S. Y. K., Zhou, G. S., & Zhu, X. K. (2016). Monitor objectivity with important clients: Evidence from auditor opinions around the world. *Journal of International Business Studies*, 47(3), 263-294.
- Gambetta, D., (1988). Can we trust? Trust: Making and breaking cooperative relations, electronic edition, Department of Sociology, University of Oxford, chapter 13, pp. 213-237.
- Garcia-Sanchez, I., Garcia-Meca, E. & Cuadardo-Ballesteros (2017). Do Financial Experts on Audit Committees Matter for Bank Insolvency Risk-Taking? The Monitoring role of Bank Regulation and Ethical Policy. *Journal of Business Research*, 76, 52-66.
- Gift, M. j. & Y. Yang, (2010), "Financial Market Reactions to Earnings Announcements and Earnings Forecast Revisions: Evidence from the U. S. and China", the *International Journal of Business and Finance Research*, pp: 85-96.
- Guiso, L., P. Sapienza, and L. Zingales. (2008). Trusting the stock market. *Journal of Finance*, 63, pp. 2557-2600.
- Habiba Al-Shaer aly salama Steven Toms, (2017), "Audit committees and financial reporting quality: evidence from UK enviromental accounting disclosures ", *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 18 Iss 1 pp
- Khan, M., & Watts, R. L. (2009). Estimation and empirical properties of a firm-year measure of accounting conservatism. *Journal of Accounting and Economics*, 48(2), 132-150.
- May.R.G.(1971). The Influence of Quarterly Earnings Announcement on Investor Decisions as Reflect in Common Stock Price Changes", *Journal of Research*, pp. 119 – 152.

- Moharamzadeh, N., Moradzadeh fard, M. & Banimahd, B., (2017), Examining the Effect of Dividend Payment Ratio on Future Earnings Growth: Evidences from Iran's Capital Market, *International Conference on Modern Approaches in Humanities, Management, Economics and Accounting*.
- Pandey, I.M. (2004). Capital structure, profitability and market structure: Evidence from Malaysia. *Asia Pacific Journal of Economics and Business*, 8(2), 78-91
- Ball, R., Brown, P. (1968). An empirical evaluation of income numbers, *Journal of accounting research*, 6 (2), 159-178.
- Pevzner, Mikhail, and FeiXie, and Xiangang Xin, (2013). When Firms Talk, Do Investors Listen? The Role of Trust in Stock Market Reactions to Corporate Earnings Announcements. *Journal of Financial Economics*, 117, pp. 190–223.
- Poretti, Cédric., Schatt, Alain., Bruynseels, Liesbeth.(2018). Audit committees' independence and the information content of earnings announcements in Western Europe. *Journal of Accounting Literature* 40 (2018) 29–53.
- Rathinasamy, R. S., Krishnaswamy, C. R., & Mantripragada, K. G. (2000). Capital Structure and product market interaction: an international perspective. *Global Business and Finance Review*, 5(2), 51-66.
- Roychowdhury, S. and E. Sletten. (2012). Voluntary Disclosure Incentives and Earnings Informativeness. *The Accounting Review*, 87, 1679-1708
- Savor, P., Wilson, M. (2014). Earning Announcement and Systematic Risk. Available at: <http://ssrn.com/abstract=1786308>.
- Zengin, Yasemin. Serdar, Ozkan. (2010). “ audit quality and earnings management in interim financial reports”. www.SSRN.com